

**др Гордана Благојевић, *Срби у Солуну у првој половини 20. века: о религијској припадности и етничком идентитету*, System Intelligence Products: Етнографски институт САНУ, Београд 2012, 174 стр.**

Монографија др Гордане Благојевић, *Срби у Солуну у првој половини 20. века: о религијској припадности и етничком идентитету*, представља почетак опсежнијих етнолошких и антрополошких изучавања српске заједнице у Солуну и солунској области, која до сада није детаљније истраживана у нашој науци.

Срби и српско наслеђе у Грчкој до сада су били проучавани из различитих научних аспеката, највише од стране историчара, историчара уметности и музиколога. Међутим, када су у питању етнолошка истраживања, пажња је била посвећена углавном откривању византијског наслеђа у српској, односно балканској народној култури.

Након упознавања са страним студијама које се баве мигрантима у Грчкој, показало се да ни на грчком ни на другим страним језицима не постоји ни један рад о Србима у 20. веку, већ се Срби спомињу само у оквиру различитих статистика. Један од највећих истраживачких изазова у бављењу овом темом био је и недостатак темељнијих студија у етнологији и антропологији. Тако, сама ауторка вешто обликује методологију рада ослањајући се, са једне стране, на архивску грађу, штампу, литературу и теренска истраживања и савремена теоријска схватања етничитета, са друге стране. Монографија је писана по узору на досадашња етнолошка и антрополошка истраживања српске дијаспоре у свету и етничитета уопште.

У првом поглављу „Етнички/национални идентитет и религијска припадност” представљени су теоријски аспект и приступ проблематици. Срби су у датом периоду у Солуну имали организовану колонију, али су представљали једну врсту *скривене* мањине о којој се и данас врло мало зна. Под термином *скривене* мањине подразумевају се мање популације које сматрају да је њихово заједничко порекло важно за њихов идентитет и које околина доживљава као различите. Ове групе, за разлику од признатих мањина, немају решен статус. Ауторка се руководи *бартовским* теоријским оквиром. Она посматра утицај религијске припадности и испољавање етничког идентитета, истражујући механизме који су утицали на *скривеност* ове мањине.

Многи научници се слажу да религија може бити важан показатељ етничког идентитета и средство за учвршћивање заједнице. Иако се у религијским системима, теоретски гледано, религијски идентитет најчешће не доводи у везу са етничком или националном припадношћу, у пракси није редак случај да носиоци одређених религијских идентитета истовремено припадају и различитим политичко-друштвеним система. Тако религијски идентитет често бива део различитих

политичких стратегија. У случају солунских Срба, као православне мањине у православном окружењу, видимо да је управо религиозни чинилац био један од битних фактора који су утицали на њихову *скривеност*, али и на већу подложност асимилацији и хеленизацији.

Иако је у фокусу њеног истраживања српска заједница у Солуну и његовој околини крајем 19. и у првој половини 20. века, ауторка у првом делу монографије (у поглављима: „Рум милет“, „Словени у солунској области“ и „Становништво Солуна крајем 19. и почетком 20. века“) даје и један сажет али свеобухватан осврт на историјске, географске, економске и културно-политичке прилике, који је веома користан за разумевање и научно сагледавање датог периода.

У поглављу „Рум милет“ посебна пажња је посвећена истоименом систему. Наиме, у периоду под турском влашћу, Срби, Власи, православни Албанци и Бугари су сврставани под заједнички назив *рум*. Вера је, дакле, била изједначена са етничком припадношћу. Да би били признати као посебан народ, Бугари су основали самосталну шизматичку цркву – Егзархију. Многи македонски Словени пришли су тој цркви. Грцима је одговарао Рум милет систем, јер је помагао процес хеленизације – присвајали су све македонске Словене и остале православне који су остали верни Цариградској патријаршији.

Други део монографије (поглавља: „Српска просветна активност у Солуну“, „Српска парохија Светог Саве у Солуну“, „Професионална структура Срба у Солунској области“ и „Обреди прелаза током живота појединаца“) посвећен је културном, социјалном и верском животу и етничком идентитету српске заједнице у Солуну.

У Солуну, 1886. године, Срби су основали *Друштво Светог Саве*. Иако су, почетком 1892. године, упутили молбу Цариградској патријаршији за отварање српске школе, Патријаршија је то категорички одбила. Ипак, законом турских власти који се односио на јавну наставу, већ исте године је омогућено отварање школе. У Солуну су, крајем 19. века, постојале четири српске школе: једна гимназија, две основне школе (за мушку и женску децу) и српска Виша девојачка школа са интернатом за Српкиње из Македоније и Старе Србије.

Поистовећивање верске и етничке припадности, један је од главних разлога за то што се, у одређеним периодима, не може одредити тачан број Срба у Солуну. Ауторка наводи податке грчког историчара Казазиса, према којима је, 1907. године, у Солунском и Битољском вилајету живело око 19 000 Срба, а наводи се и да је, после 1918. године, у самом Солуну било око 4 000 чланова српске заједнице.

Највреднији научни допринос истраживања Гордане Благојевић представљају приказани резултати, анализе и истраживања драгоцене архивске грађе, пре свега матичних књига при парохији Светог Саве у Солуну. Ова грађа пружила је, до сада мало познате, податке о пореклу и животу српског становништва у Солуну. Сазнајемо да су Срби у

овај град долазили из различитих делова Србије, Црне Горе, Босне, Хрватске, Старе Србије и из Цариграда. Током истраживања, ауторка је дошла до података да су се солунски Срби бавили најразличитијим занатима. Међу њима је било трговаца, рабација, обућара, пекара, кафеџија, шнајдерки, терзија, свештеника, кројача и других.

На основу анализе матичних књига крштених, венчаних и сахрањених можемо да пратимо и животни циклус и поједине обредне праксе парохијана цркве Св. Саве. На крштењу су деци давана, углавном, српска имена. Веома ретко се помињу имена која су чешћа код Грка. Водило се рачуна да кумови буду угледне личности, нпр. лекари, професори, војна лица виших чинова, итд. За кума је, како на крштењима тако и на венчањима, углавном узиман Србин. Црквене књиге указују и на то да се водило рачуна о духовној припреми за смрт. Ауторка наводи и податке о веропрелазима из римокатоличанства, јудејства, протенстатизма и ислама.

У завршним разматрањима Гордана Благојевић закључује да је у солунској области до Првог светског рата тешко говорити о подели на чисте етничке средине. У периоду између два светска рата школовање и богослужење на српском језику у Солуну доприносили су манифестовању српског идентитета, док је у мешовитим срединама превладавао грчки етнички идентитет и хеленизација.

Можемо се сложити са констатацијом једног од рецензената, Бранка Ћупурдије, који сматра да је овом књигом „попуњена празнина која је у нашој етнологији и антропологији владала о српској дијаспори у Солуну крајем 19. и у првој половини 20. века, чиме су уједно отворена врата за истраживања српске дијаспоре у Грчкој уопште.”

Узимајући у обзир претходно наведено, монографија Гордане Благојевић представља важну литературу за будућа антрополошка истраживања српске дијаспоре у свету и етницитета уопште. Монографија ће бити корисна и студентима, истраживачима и другим стручњацима, пре свега из области етнологије, антропологије и културне историје, али и других друштвених и хуманистичких наука, јер представља изванредну студију и грађу за даљу анализу историје и живота Срба у Грчкој.

**Милеса Стефановић-Бановић**